

ПСИХОЛОГИЯДА ИНСОН КАМОЛОТИ**Махмуджонов Иброхимжон**

Андижон давлат университети, Ижтимоий-иқтисодий факултети

Педагогика ва психология йўналиши, II босқич талабаси

Тождидинова Лайлохон Шокиржон қизи<https://doi.org/10.5281/zenodo.6811773>

Аннотация. Ушбу мақолада инсон дунёқарашини шаклланишида барча фанларнинг алоҳида аҳамияти мавжудлиги, шу жумладан психология фанининг алоҳида аҳамияти ҳақида фикр юритилган. Мақола давомида психология фанининг ўзига хослиги, инсон руҳиятига ижобий таъсири ва бошқа фанлар билан ўзаро боғлиқлиги мисоллар ёрдамида очиқ берилган.

Калит сўзлар: амалий психология, дунёқараиш, тарбия, Иқтидор, таҳлил.

РАЗВИТИЕ ЧЕЛОВЕКА В ПСИХОЛОГИИ

Аннотация. В данной статье рассматривается особое значение всех наук в формировании мировоззрения человека, в том числе особое значение психологии. На протяжении всей статьи с помощью примеров раскрывается уникальность науки психологии, ее положительное влияние на психику человека, ее взаимосвязь с другими науками.

Ключевые слова: практическая психология, мировоззрение, воспитание, талант, анализ.

HUMAN DEVELOPMENT IN PSYCHOLOGY

Abstract. This article discusses the special importance of all sciences in the formation of human worldview, including the special importance of psychology. Throughout the article, the uniqueness of the science of psychology, its positive influence on the human psyche, and its interrelationship with other sciences are revealed with the help of examples.

Key words: practical psychology, outlook, upbringing, talent, analysis.

КИРИШ

Амалий психология илмини чуқур ўрганган инсонлар психологлар ҳисобланади. Инсон оилада дунёга келади, оилада психологияни яхши билган ота-она фарзанд тарбиясида юқори натижаларга эришади. Шу борада юрт келажаги ва албатта ўзларимизнинг келажагимиз ҳам фарзандларимизга бевосита боғлиқ десак муболаға бўлмайди. Айнан шунинг учун ҳам бўдадарнинг ҳақиқий комил инсон бўлиб тарбияланишида муҳим ўрин тутган оиладаги ва мактабгача таълим муассасаларидаги таълим тарбия жараёнига алоҳида эътибор қаратишимиз лозим. Мактабгача таълим муассасаларида психологияни яхши ўрганган мутахассислар болаларнинг қобилияти ва қизиқишларини эртароқ аниқлаб, психологик тест ва методлар ўтказиб, олинган натижаларга кўра болаларни тўғри йўналтиришлари мумкин. Иқтидорли болаларни аниқлаш давомий жараён бўлиб, шахсинг ривожланишини чуқур таҳлил қилиш билан боғлиқ. Бунда қатор психологик-педагогик талаблар мавжуд:

– боланинг ўзини тутиши ва фаолиятини комплекс баҳолаш, бунда имкон қадар кўпроқ боланинг қобилиятлари ва турли ахборот манбаларидан фойдаланиш;

– идентификациялаш (ўхшатиш) жараёнининг давомийлиги (турли вазиятларда боланинг ўзини тутишини кузатиш);

– боланинг қизиқиш ва лаёқатларига мос келадиган фаолият доирасида ўзини тутишини таҳлил этиш (махсус ташкил этилган ўйин-машғулотларга жалб этиш);

– боланинг фаолиятига эксперт баҳо бериш (расмлари, ёзган шеърлари, техник моделлари, математик масалаларни ечиш усуллари.), бунда юқори малакали соҳага оид эксперт-мутахассисларни (математиклар, филологлар, шахматист ва муҳандислар) таклиф этиш .

– ҳар бир боланинг индивидуаллигини ҳисобга олган ва турли психодиагностик методикаларни қўллаган ҳолда ташхис қилишнинг кўп босқичли ва такрорий усулларидадан фойдаланиш;

– ташхис ишларини реал ҳаёт ва фаолият доирасида (кузатиш, суҳбат, ўқитувчилар ва ота-оналарнинг эксперт баҳоси) амалга ошириш. Фандан маълумки инсон боласи 100% лаёқат билан дунёга келади ,бу дегани лаёқатсиз боланинг ўзи бўлмайди, ҳеч нарсага қобилиятсиз бола ҳам. Лаёқат-бу қобилиятнинг бошланғич куртаги ҳисобланади. Айнан шу лаёқатни қобилиятдаражасига кўтариш учун болага шароит яратилиши лозим. Қуйида МТМ ёшидаги болаларда ўтказилиши мумкин бўлган психологик методикалардан мисоллар келтирамиз: «Нима тасвирланганини топ» методикаси Ушбу методика мактабгача ёшдаги болаларнинг идрокини ўрганишга мўлжалланган. Унда бола расмнинг бир неча қисмлари ёрдамида бутун расм қандай эканини билиши талаб қилинади. Методика қуйидагича ўтказилади: Болага расмнинг А қисми кўрсатилади ва шу асосда расмда нима тасвирланганини топиш таклиф этилади. Бунинг учун 10 сония вақт берилади. Агар болалар бу вақт ичида нима тасвирланганини топа олмаса яна 10 сонияга унга расмнинг Б қисми кўрсатилади.

ТАДҚИҚОТ МЕТОДИ ВА МЕТОДОЛОГИЯСИ

Шу тарика расм қисмлари то бола унда нима тасвирланганини билмагунча кўрсатилади.

– боланинг қизиқиш ва лаёқатларига мос келадиган фаолият доирасида ўзини тутишини таҳлил этиш (махсус ташкил этилган ўйин-машғулотларга жалб этиш); – боланинг фаолиятига эксперт баҳо бериш (расмлари, ёзган шеърлари, техник моделлари, математик масалаларни ечиш усуллари.), бунда юқори малакали соҳага оид эксперт-мутахассисларни (математиклар, филологлар, шахматист ва муҳандислар) таклиф этиш. – ҳар бир боланинг индивидуаллигини ҳисобга олган ва турли психодиагностик методикаларни қўллаган ҳолда ташхис қилишнинг кўп босқичли ва такрорий усулларидадан фойдаланиш; – ташхис ишларини реал ҳаёт ва фаолият доирасида (кузатиш, суҳбат, ўқитувчилар ва ота-оналарнинг эксперт баҳоси) амалга ошириш. Фандан маълумки инсон боласи 100% лаёқат билан дунёга келади ,бу дегани лаёқатсиз боланинг ўзи бўлмайди, ҳеч нарсага қобилиятсиз бола ҳам.Лаёқат-бу қобилиятнинг бошланғич куртаги ҳисобланади.Айнан шу лаёқатни қобилиятдаражасига кўтариш учун болага шароит яратилиши лозим. Қуйида МТМ ёшидаги болаларда ўтказилиши мумкин бўлган психологик методикалардан мисоллар келтирамиз: «Нима тасвирланганини топ» методикаси Ушбу методика мактабгача ёшдаги болаларнинг идрокини ўрганишга мўлжалланган. Унда бола расмнинг бир неча қисмлари ёрдамида бутун расм қандай эканини билиши талаб қилинади.

ТАДҚИҚОТ НАТИЖАСИ ВА МУҲОКАМА

Методика қуйидагича ўтказилади: Болага расмнинг А қисми кўрсатилади ва шу асосда расмда нима тасвирланганини топиш таклиф этилади. Бунинг учун 10 сония вақт берилади. Агар болалар бу вақт ичида нима тасвирланганини топа олмаса яна 10 сонияга унга расмнинг Б қисми кўрсатилади. Шу тариқа расм қисмлари то бола унда нима тасвирланганини билмагунча кўрсатилади. «Нима тасвирланганини топ» методикаси. Ушбу методика мактабгача ёшдаги болаларнинг идрокани ўрганишга мўлжалланган. Унда бола расмнинг бир неча қисмлари ёрдамида бутун расм қандай эканини билиши талаб қилинади. Методика қуйидагича ўтказилади: Болага расмнинг А қисми кўрсатилади ва шу асосда расмда нима тасвирланганини топиш таклиф этилади. Бунинг учун 10 сония вақт берилади. Агар болалар бу вақт ичида нима тасвирланганини топа олмаса яна 10 сонияга унга расмнинг Б қисми кўрсатилади. Шу тариқа расм қисмлари то бола унда нима тасвирланганини билмагунча кўрсатилади.

Натижаларни баҳолаш: 10 – балл – бола А қисмдан 10 сониядан кам вақт ичида расмда ит тасвирланганини топди.

7 – 9 балл – бола Б қисмдан жами 11 – 20 сонли вақт сарфлаб расмда ит тасвирланганини топди.

4 – 6 балл – бола В қисмдан вақт 21 – 30 сонияга етганда расмда ит тасвирланганини топди.

2 – 3 балл – бола Г қисмдан вақт 30 – 40 сонияга етганда расмда ит тасвирланганини топди.

0 – 1 балл – бола жами 50 сониядан ортиқроқ вақт сарфлаб А,Б ва В қисмларни кўриб ҳам ит тасвирланганини топа олмади.

Ривожланганлик даражаси: 10 балл – жуда юқори, 8 – 9 балл – юқори, 4 – 7 балл – ўрта, 2 – 3 балл – паст, 0 – 1 балл – жуда паст.

ХУЛОСА

Узлуксиз таълимнинг кейинги босқичи мактабларда ўқувчиларга барча фанлар ўқитилади. Ўқувчиларга қўшимча тарзда психология фанинг соҳаларидан бўлган ўсмирлик психологияси, касб психологияси, меҳнат психологияси, ёш даврлар психологияси, юқори синфларга оила психологияси фани билан биргаликда инсон психологияси ва умумий психология каби фанлар мактабларнинг ўзида ўқитилса, ўқувчилар кўпгина психологик билимларга эга бўлишарди. Ўсмирлик даврида учраши мумкин бўлган фожиялар, касб танлашдаги муаммолар, оилавий низоларни бартараф этиш йўллари психологияни соҳалари ўрганиш орқали ўқувчилар билиб олишлари мумкин.

Фойдаланилган адабийотлар.

1. Р.С.Немов "Психологическое консультирование" 118-124 бет.
2. P.I. Ivanov, M.E. Zufarova – Umumiy psixologiya. O'z. FMJ., 2008
3. G'oziyev E.G' – Umumiy psixologiya. 1-2 tom. T.,Fan, 2002.
4. M. G. Davletshin – Umumiy psixologiya. T., TDPU, 2002
5. Ibrohimjon M. et al. PSYCHOLOGICAL CRISES IN PERSONALITY PSYCHOLOGY AND WAYS TO OVERCOME THEM // Galaxy international interdisciplinary Research Journal. – 2022. – Т. 10. – N 4. – С . 743-746